

Beszélgetések a gyerekekről (4.)

Van-e a gyerekek személyisége?

„A gyermeknek, személyisége teljes és harmonikus kifejlésztése érdekében, szeretetre és megértésre van szüksége. Ahol lehetséges, szülői gondoskodás és szülői felelősség alatt nő fel, de mindenképpen szeretetteljes légkörben, erkölcsi és anyagi biztonságban.”
(ENSZ-nyilatkozat, 1959.)

Megszületik a gyerek, előttünk a három és fél kilós test. Csak test csupán, vagy már személyiséggel bíró lény? A választ dr. Kiss Ferenc, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pszichológia-tanszékének adjunktusa adja meg.

— Még meg sem születik a kis ember, már van „személyisége”. Az egyik gyerek alig vehető észre, a másik mozog, rugdalózik. Mert ilyen az idegrendszeri alkat, személyiségének egyik eleme, mely befolyásolja viselkedését a születés után is. Az egyik gyermek meg se nyikkan, szinte észre se lehet venni létezését, a másik állandóan nyögös, sír, ordít. Mindez adott, öröklött személyiségvonás, amit a gyermek magával hoz a világra. Ez a későbbiekben is befolyásolja személyiségfejlődését; mivel a lélek bonyolultan szervezett és összehangolt idegműködés. Amikor tehát a szülő szítja kisgyermekét, többet érne, ha tükörbe nézne. A testi, idegrendszeri adottságok, mint öröklött tulajdonságok, akkor válnak személyiséggé, ha a társadalmi hatások már kialakítják a tudatot, mely képes átszűrni és elsajátítani a hatások közül a neki megfelelőket. Ezek a hatások a gyermek személyiségét vagy fejlesztik, vagy gátolják. Például a rendszeresség — mindent a maga idejében —; ha a szoptatás pontos időben történik, nem akkor kerül rá sor, amikor vagy a gyermek, vagy az anya szükségét érzi, vagy egyáltalán nem is szoptatják, csak „táplálják”. A gyermekhez fűződő érzelmi viszonyok is meghatározó szerepe van a személyiség fejlődésében. Kiderül, hogy az anya a gyermekét megfelelően szereti-e vagy sem, hogyan hozza ezt tudomására, mosolyogva, kedvesen, babusgatva; vagy unottan szoptatja, és közben nézi a tévét.

A gyerek ezt megérzi és „megtanul rá válaszolni”. Ezekre az apró változásokra nem mindig figyelünk. Pedig meghatározzák a gyermek további fejlődését. Fejlődésében nemcsak táplálékra van szüksége a gyermeknek, hanem személyes, csak neki szóló, melegséget kifejező emberi szeretetre is.

— A gyerekek személyiségének alakításában elegendő-e csak a szülők munkája, ha nem, akkor mikor van szükség újabb hatásokra, s milyen módon?

— Az első időben feltétlenül elég a szülő, amíg a gyereket gondozni, táplálni, s védeni kell, mert önállóan nem képes erre. Később, a testi fejlődés következtében, ereje birtokában egyre inkább önállóodik. Mozgásában, táplálkozásában és egész megnyilvánulásában. Ez a helyhez kötöttségtől való boldog elszabadulás egy csomó kellemetlen akadálytal találkozik. Meg kell tanulnia a tilalmakat. Ezt még nem értheti, de elfogadja, ha a tiltó személyben bízik, hisz neki;

lent, mivel a gyerek — mondjuk ki őszintén — „dolgozó állampolgárrá” válik. Mivel az eddigi napi egy-két órás munka jellegű tevékenysége egyszerűen 4-6 órára emelkedik, komoly fizikai megterhelést és lelki-szellemi erőinek próbáját is jelenti. (Figyelés, információátvitel, emlékezés, az igényeknek megfelelő válaszadás, felelés stb.) Döntő változás a tevékenységben van. Ugyanis a gyerek fejlődésének alapvető feltétele a tevékenység, ami gyermekkorban a játék. Óvodáskorban a játékos elemek általában egyensúlyban vannak a gyerek ilyenfajta szükségleteivel. Az iskola alapvető céljának megfelelően csökkenteni kénytelen a játékos elemeket a komoly, intellektuális munka érdekében. Ezt a gyerekek el kell viselni. El is tudja, ha a szülők és az iskola együttműködése előkészíti.

— A mai család átalakulásával, a nők munkába állásával, lakótelepek szaporodásával nagyon hamar önállósodnak a gyerekek. Egész kisiskolás korban ott lóg a nyakukban a lakáskulcs, kezükben a forint...

— Ez az önállósodás sajnos gyakran törvényszerű, de sokszor veszélyes lehet, ha az önállósághoz nem párosul megfelelő mértékű felelősség. Az önállóság nem jelenthet függetlenséget. Azt csak érdem szerint adhatjuk meg a bizalom és az ellenőrzés mellett. Ebből a nagyfokú önállóságból következik gyakran a tételesség, az „üres idő”. Különböző felmerések igazolják, hogy a mai gyerekek alig végeznek házi munkát, gyakran éppen a szülők tilalma miatt (patikaszita lakás, törékeny dísz tárgyak stb.). Az „üres idő” igénytelenséget, céltalanságot, az élet értelmetlenségének illúzióját válthatja ki. S akkor már nehéz segíteni. A másik ilyen korjelenség a technikai berendezések, gépek elterjedése. A gépek hatása alól a gyerekek sem vonhatók ki. A rádió, a magnó, a televízió, a kismotor egyre inkább természetes. Ez a hatás önmagában nem káros, de csak akkor, ha következményeit a gyerekek szemével látjuk és megfelelő eljárással egyensúlyozzuk. A gépek használatát jogszabályok is korlátozzák, sajnos a szülők ezt nem mindig veszik figyelembe (elektromos gépek önálló kezelése, gépjárművezetés stb.). Alapvetően nem feleljük, hogy a gép az embernek csak segítő eszköze lehet, nem pedig zsarnoka.

— Véleménye szerint milyen személyiségjegyekkel, milyen felkészültséggel lépnek a mai kor gyerekei a felnőttkor küszöbére?

— A gyerekek végét nem lehet évekhez kötni, hiszen gyerekekkel játszva mi is „gyerekké” válunk, s ez így van jól. A gyerekek mindig felnőt akar lenni. Erre testméretei, ereje, tudása alkalmassá is teszi, ha lélekileg is felnő. Ezen értjük az önálló, elfogadott normákkal fegyverzett gondolkodást, az érzelmi élet gazdagságának intellektuális irányítását és az önálló gazdasági alapot. Több szerző beszél érzelmi leválásról, amit én, mint szülő, nem fogadok el, szerintem csak érzelmi függetlenedésről, önállóságról lehet beszélni. Végül utolsó ismérve az önálló családalapítás, ahol, ha jól neveltük a gyereket, esélyünk van rá, hogy ők is különbet nevelhetnek önmaguknál.

TANDI LAJOS

Megkérdeztük...

A nyugodt ember

A ki közel van a tűzhöz, megeseik, az is fázik. Télen leginkább. Ezeröttszáz-ezerhatszáz fokra rotyogtam magam előtt a vasat, a hátam meg borsószik a hidegtől, ha pufajkát nem veszek föl. Nyáron viszont olyan meleg van — meg kell szokni ezt is.

Tehenész voltam Fábiansebestyénben, tizenöt tehen volt rámbízva. Akkor még kézzel fejtünk, mire a végére értem reggel meg este, maradt is bennem erő, meg nem is. Reszketett a kezem, remegett benne a leveseskanál. Gondoltunk egyet hatvannyolcban, eladtuk a háznakvalót portával együtt, vettünk egy házat Móravárosban, beköltöztünk ma, holnap már itt voltunk a gyárban: a feleség, a sógor, meg én.

Hívat a művezető, üljek le, itt ez a könyv, tanuljam meg, ami benne van. Másnap megint: tanuljak belőle. Nem csináltam én semmi rosszat, nem tudom, mire megy ki a játék, de ha azt mondták, most ez a dolgom, akkor ezt csinálom. Nem gvöztem kívánni, megkérdeztem, mire jó az egész? Öntöt akarunk csinálni belőled. Nyugodtnak látszol, próbáld ki.

Ahogy elkezdtem dolgozni, azonnal látom, hogy a könyv nagyon jó, ami abban le van írva, mind okos dolog, de a kis kemence más, mint a könyv. Táblázatból tudom, mennyi vas, mennyi mangán, szilícium, vanádium, króm kell bele, de a táblázat meg nem mondja, mennyit kopott a kemence fala közben. Ahogy vékonyodik, mindig több kell bele. Mennyivel? A sőt se méri ki a háziasszony, mégis jónak kell lenni a leveznek.

Eddig kétszer robbant föl a massa, először azt hittem, most van vége a világnak. Ezt se lehet kiszámítani. Belenéz az ember, szemüveggel persze, és azt gondolja, még egy töltést kibír. Ha mégis kilyukad, mert az olvadt vas megkeres minden utat magának, akkor fusson, ki merrel lát! Csak az olvasztár ne fusson, hanem öntse ki hamar a tepsibe, kezdje el oltani, mert különben ki nem lehet találni, embernek esik-e baja, vagy az üzem ég le. Ide kell a nyugodt idegzet.

Betanított munkás vagyok én is, a feleségem is. Ő engusza ragaszt, tizenkét forint a kategóriapénze. Amikor jöttünk, nem nagyon volt róla szó, hogy szakmunkás legyek, most meg nem vágnék bele, talán, ha kérnének, akkor se. Tíz fillérrel kap többet a szakmunkás.

Nem olyan egyszerű azért minden, mint ahogy előszörre látszik. Bejöttünk, helyünkre találtunk. A gyerekekkel nem volt baj, ők megszokták az új környezetet. Női fodrász lett a lányom, az olajosoknál dolgozik a fiam, ez az ág, tehát rendben. De mi legyen özvegyen maradt édesanyánkkal a tanyán? Jöjjön be velünk! Nehéz az öreg fát átültetni. Okos emberek biztosan másként mondanák, de azt hiszem, száz állam kevés ahhoz, hogy egy embert boldoggá te-

gyen. Annyit megtehet, hogy ne rontson a helyzetén, de a boldogságot se receptre nem lehet fölírni, se határozatlan kimondani. Pedig mindenki boldog akar lenni, még az öreg is. Megyünk haza egyszerűen, vendég van anyámnál. De jó, hogy jöttetek, beszédem van veletek. Pista bácsi mondja, de hozzáteszi, hogy az lenne a jó, ha ő, meg a mi anyánk összekötne az életét. Most mondjátok meg, erről mi a véleményetek. Mindegyikünk azt mondta: maguk tudják, ebbe nem avatkozunk bele, de jól teszik. Öseze nem házasodtak, mert apám meg hagyta anyámnak, amikor tudta már, hogy sok ideje nincs hátra: ne maradj egyedül, akivel jónak látod, állj össze, hogy jobban menjen a sorod, csak az a kívánságom, ne esküdjete meg. Igen szépen élnek azóta. Pista bácsi úgy tekint minket, mintha édes gyerekei lennének. Ha eljön hozzánk, üres kézzel sohase jön, de ha mi megyünk, mi is tudjuk a dolgunkat. Sokszor megyünk, a fiaink is, sógoromnak is van kocsija, hamar haza érünk. A tanyát lebontottuk, az apai jussunkat mindnyájan anyáknak adtuk. Beköltözött a faluba, orvos, bolt és patika közel van.

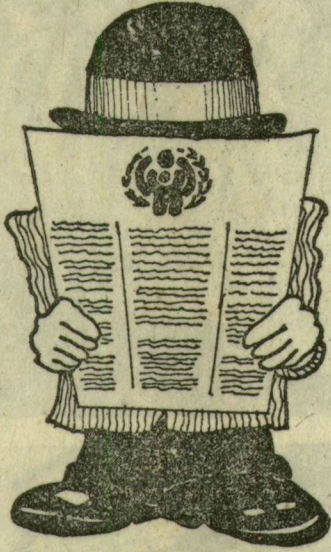
Jó nekünk a város is, időközben meg is szerettük Szegedet. Hazamegyünk, főzni kéne, de bent eszünk, ritkán főzünk. Takarítani is kéne, de mindennap azt se kell. Gyere, anya, nézzük meg az új hidat, Mindent meg-nézzük, amit csak lehet. A Tiszán mindig, mert azt muszáj, aztán ami jön.

A kezem reszketése elmúlt, de a feleségem csuklója azóta is fáj. Libákat téptek a térszben, mindig versenyeztek. Három forint egy liba, hajtsunk rá! Volt, amikor hetvenet megtépett egy nap alatt. Majd megérzed te még ezt, mindig mondtam neki. Most ő mondja: igazad volt. De szeretted a szepet mindig, csinosan akart járni, a gyerekekre is figyelt, hogy mindenük meglegyen, nekem is vett mindent, ha talált valamit. Mondhattam én, ne vedd már nekem, elég az is, ami van, de ellegyintette mindig: az ilyesmit csak bízd rám. Ezt érzi a csuklójában most is.

Szó van róla, hogy lebontják a házunkat. Nem tudjuk még, mit csináljunk, belemenyünk-e a betonba, vagy vegyünk inkább egy másik családi házat. Ha már kibírja a gyári házat, mi is megszoktuk, de a kis kert is jó lenne. Ha elmegyünk nyugdíjba, mit csinálunk akkor?

Elnézem az embereket, de sok az ideges köztük. Pedig nem parázs süttögeti őket. Akármennyire nem ugrándozom is a parázs elől, ha sorba kell valamit állni, engem is elfog az idegesség. Vagy, ha buszra várunk, és kimarad a járat. Itt van az egyik munkatársam, mond valamit, mi meg rámondjuk, hogy nem úgy van, elfehéredik, beidegesedik. Nem szól az többet semmit, csak elmegy onnan. Rágya belülről a méreg, amíg a gomyra egyszerű ki nem lyukad. Ha látom, hogy valaki nem úgy viselkedik, mint szokott, mindig megkérdezem: mi van, jó komám? Családi baj? Ha az, akkor ráhagyom, mert segíteni azon kívülről úgyse tudna, de ha nem családi, akkor félre hívom, hogy beszéljünk meg. Ne vigyen innen haza mérget senki magában, itt se győtrődjön, mert az ilyesmit nem fizeti meg senki. Ha itt bent bántja valamit, a gyárban, az orvosságot is itt kell keresni rá. Ha nagyon akarjuk, meg is találjuk. Nem vagyok válogatós, amit rámbíznak, én megcsinálom. A tehenészeten se mondtam, én a trágyát nem szeretem hányni, csinálja meg más. Ami vele jár a munkával, mind elvállalom. Olvasztani-önteni nem mindig kell, a maradék idő se mehet pocskéba. Mindig azt mondom, aki dolgozni akar, az ne kényeskedjen, hanem dolgozzon.
(Elmondta Ladányi Sándor, a kéziszerszámgárban.)

HORVÁTH DEZSŐ

azaz szereti. Nevelésünk általában csak negatív, azaz korlátozó. Csak azt mondjuk, mit nem szabad, de ritkán, hogy mit lehet és mit kell. A gyerek sokszor ezeket nem értheti meg, de már annyira figyelmes, hogy minden magatartásmintát követni képes, ha ez számára érthető, célszerű és elismerést jelent. Ezt a mintát a szülő már nem mindig tudja nyújtani. Így óvodás korra a kortársak elősegítik a megfelelő cselekvési minták nyújtását is. A gyerek ebben a korban ér oda, hogy együtt tud működni kortársaival, előbb csak párhuzamosan, önállóságát megőrizve, majd később szervezeten, önállóságát a csoportban feloldva ugyan, de magasabb szinten újjáteremtve, játékosan megtanulva a parancsolás és engedelmség dialektikus egységét. A testvér, ha nem nagy a korkülönbség, különleges helyzetet teremt. Ha jelentős a távolság, a cselekvési minta nem követhető, a gyerek igényei felnőttek lesznek, de lényeg még gyermek, nehéz vele megfelelő kapcsolatba kerülni. Az ideális korkülönbséget itt sem lehet felelősséggel meghatározni, de általában egy szemléltetési ciklus, vagyis legfeljebb négy év. Ez a korkülönbség az idősebb testvér számára tekintélyt, de nem fölényt jelent, a kisebbiknek pedig elérhető segítőtársat.

A gyerekek ma nagyon hamar bekerülnek az első közösségekbe, a bölcsődébe, óvodába. Hogyan hatnak ezek az ösztönös és tudatosan szervezett kollektívák személyiségük fejlődésére?

— Az iskolára az óvoda jól felkészít. Hiszen ismereteit rendszerezi, a csoporton belül a szervezett munka elemeire megtanítja, rendszeres, kitartó munkára is szokatja, megfelelő értékelésre, véleménynyilvánításra nevel, de erkölcsi kategóriákat is kialakít (szép, jó, pontos, szorgalmas). Az iskola mégis nagy változást je-

Markó Béla

Pákolitz István

A látvány értelmezése

Medrében éles kés a víz, kettévágja tested, derékban kettészél, tovasodorja tagjaid. Te csak lebegsz deréktól fölfelé, s aminek látszol, az vagy. A gyanútlan hajót elhagyja a víz, s a felső rész tovább lebeg, mintha mi sem történt volna. Alámerülő kezdet lemetszi a sodrás. Rémülten, iszonyodva látod, hogy hirtelen erősen bugyborékol-fortyog csuklód körül a víz. Fájdalmat nem érzel. S ha kilépsz a forró földre, megnyugszol: mégis egy-egész vagy. Nem jelzi alig látható heg, vörös forradás-öv árulásodat. Csapzott fejedet vízbe merited, vergődik, rángatózik a tested, míg nyakadra újból és újból lecsap a víz. Kegyetlen látvány. Nem lehetsz itt is, ott is.

Négysorosok

DILEMMA

Gazdája agyusztálja, ahol éri, de szobormozdulatlan áll az őszvér. Eldöntendő, hogy végülis mit példáz: bölcs türelmet, vagy buta macacsságot?

ARANYCSANAK

A hölgy, aki ajkával érintette hajdan e remekművű poharat, oly szép lehetett, mint csinos utóda. a csanak-csodáló Cukorfalat.

SÖTÉT

Fekete csibe kapirigál
Fekete kánya keringél
Fekete orkánészél uszul
Fekete felhő dombéroz

RONGYRÁZÓ

Idétlen istenátká,
riszáló vakbolond!
Szegény anyád, ha látna,
lekenne két pofont.

KARSZT

A domboldalban teng-leng a juhnyáj,
a pásztor szokásból se furulyál;
szegénylázáros, kifakult gyöpon
szöcskebukfenc a maradék öröm.

BOLGÁRKERT

Dagad a borsó, paprika, uborka
padlizsán hízik s kákabélű spárga.
(Neseff Nesa, volt paksi bolgárkertész,
— álomban — óriás tökjeit kínálja.)